

СЕКЦІЯ 4 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 657.421.1

Антипова К.С.

*студентка факультету економіки та менеджменту
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ЗАПАСІВ

THE METHODOICAL APPROACH TO DETERMINING THE NATURE INVENTORY

АНОТАЦІЯ

У даній роботі автор, досліджуючи вітчизняні та зарубіжні джерела, аналізує різні підходи до визначення терміна «запаси». На основі проведеного аналізу виявлено розбіжність поглядів учених. Виділено основні ознаки терміна «запаси». Запропоновано власне трактування даної категорії, яке охоплює різні підходи до розуміння сутності запасів.

Ключові слова: запаси, ознаки, логістика запасів, товарно-матеріальні цінності, сутність, визначення терміна.

АННОТАЦИЯ

В данной работе автор, исследуя отечественные и зарубежные источники, анализирует различные подходы к определению термина «запасы». На основе проведенного анализа выявлено расхождение взглядов ученых. Выделены основные признаки термина «запасы». Предложена собственная трактовка данной категории, которая охватывает различные подходы к пониманию сущности запасов.

Ключевые слова: запасы, признаки, логистика запасов, товарно-материальные ценности, сущность, определение термина.

ANNOTATION

In this paper, the author, exploring domestic and foreign sources, is analyzing different approaches to the definition of reserves. Based on the analysis the divergence of views of scientists. The main features of the term. A proper interpretation of this category, which covers various approaches to understanding the nature reserves.

Keywords: supplies, signs, logistics, inventory, inventory holdings, the essence of the definition.

Постановка проблеми. На даний момент умови ринкової економіки вимагають від підприємств більш ефективного управління діяльністю для його розвитку. Важливою складовою забезпечення матеріальними ресурсами виробничих процесів та потреб споживачів є запаси. Вони присутні у всіх ланках логістичної системи виробничого підприємства.

Функціонування підприємств різноманітних видів діяльності та форм власності базується на використанні різних видів ресурсів – матеріальних, фінансових, трудових тощо, – без яких діяльність неможлива. При цьому для уникнення ризиків та простоїв необхідно постійно здійснювати поповнення ресурсами, яких немає в резерві підприємства. Формування ресурсів на підприємстві для подальшого використання у майбутньому та для забезпечення безперервності процесу діяльності та готова продукція,

отримана в результаті діяльності, розуміється як управління запасами.

Проблеми в управлінні запасами можуть нести такий негативний вплив: накопичення їх значного обсягу призводить до замороження коштів на тривалий строк, у результаті чого знижується ліквідність оборотних активів, також зростають витрати на утримання запасів, а їх нестача – до простоїв виробництва, незадоволення вимог споживачів, а отже, і зниження конкурентних переваг, від чого безпосередньо залежить конкурентоспроможність підприємств і масштаби виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема логістики запасів турбувала багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Її розглядали у своїх працях такі вчені, як В.А. Савкович, Б.А. Анікін, Ф.Ф. Бутинець, г.В. Нашкерська, Д. Уотерс, А.Н. Родніков.

Наприклад, г.В. Нашкерська [1] розглядала запаси як оборотні активи підприємства і аналізувала тривалість операційного циклу. Ю.В. Тараненко [2] узагальнив класифікацію моделей управління товарними запасами. К.В. Образцова, А.В. Шульга [3] охарактеризували основні моделі та системи управління запасами, відокремили їх переваги та недоліки.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У законодавстві України є Наказ «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку», положення від 07.02.2013 р. № 73 [4], який трактує запаси, як активи, які:

- утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

- перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

- утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.

Особливістю цього визначення є розуміння запасів як «активів».

Відповідно до Великого економічного словника [5], під запасами розуміють наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери матеріального виробництва та задоволення потреб населення і ще не використовуються.

У наведеному визначенні відсутні пояснення використання запасів.

Варто зауважити, що у літературних джерелах запаси трактуються досить неоднозначно. Зважаючи на те, що однозначної точки зору з цієї проблематики не існує, вона потребує подальшого уточнення та вивчення.

Мета статті полягає у дослідженні терміну «запаси» та основних ознак категорії матері-

альних запасів на основі аналізу підходів різних учених до поставленого питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для визначення сутності поняття «запаси» і подолання неоднозначності цього розуміння проведемо аналіз точок зору різних вчених відносно цього питання (табл. 1).

Таким чином, виявлено, що під запасами розуміють «ресурси, матеріальні цінності, активи, товари і матеріали, сукупність засобів».

На основі проведеного аналізу точок зору вчених запропоновано власне розуміння сутності поняття «запаси»: запаси – це товарно-матеріальні цінності (сировина, основні і допоміжні матеріали та інші товари), які використовують для наступного виробництва продукції, обслуговування потреб чи задоволення попиту споживачів, що знаходяться у власності підприємства

Таблиця 1

Трактування сутності запасів різними авторами

Автор	Визначення поняття «запаси»	Відмітні особливості запасів	Дискусійні моменти
Д. Джонсон [6, с. 333]	Запаси – це товари і матеріали, які зберігаються для різних цілей	Зберігаються для різних цілей	Не вказане місце знаходження, причини створення, призначення запасів, мало пояснень
Д. Уотерс [7, с. 362]	Запаси – товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві. Вони утворюються кожен раз, коли ресурси, що надходять чи виходять, на підприємстві не використовуються, хоч і доступні	Товари та матеріали, що постачаються та зберігаються на підприємстві	Немає пояснення призначення запасів
К. Маркс [8, с. 156]	Під запасами трактує матеріальні цінності, які знаходяться на складах постачальників у вигляді готової продукції, на проміжних складах та на складах споживачів	Матеріальні цінності, які знаходяться на складах постачальників	Не зазначена причина використання
Б.О. Анікін [9, с. 225]	Запаси – сировина, матеріали, комплектуючі і готова продукція – становлять матеріальні цінності, що очікують промислового або особистого споживання	Що очікують промислового або особистого споживання	Не пояснює, де знаходяться ресурси, не зазначена причина використання
І.А. Бланк [10, с. 133]	Запаси товарно-матеріальних цінностей – виробничі запаси (запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів) і запаси готової продукції	Виробничі запаси і запаси готової продукції	Не зазначене місце знаходження, причини створення, призначення запасів
В.О. Василенко Т.І. Ткаченко [11, с. 47]	Трактують запаси як «резерви матеріальних ресурсів підприємства»	Резерви матеріальних ресурсів підприємства	Не виділені функції, мало пояснень, немає прикладів
А.М. Гаджинський [12, 152]	Матеріальні запаси – ті, що знаходяться на різних стадіях виробництва і обігу, продукція виробничо-технічного призначення, товари народного споживання та інші товари, які очікують вступу в процес виробничого або особистого споживання	Знаходяться на різних стадіях виробництва; очікують вступу в процес виробничого або особистого споживання	Не зазначене місце знаходження, причини створення
З.Б. Живко, М.О. Живко, І.Ю. Живко [13, с. 121]	Запаси – це ресурси (активи) підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва для такого продажу, або утримуються для споживання у виробничому процесі чи при наданні послуг, а також для управління підприємством (сировина і матеріали, комплектуючі вироби, готова продукція, паливо, будівельні матеріали, товари, малоцінні та швидкозношувані предмети тощо)	Ресурси (активи); зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва; утримуються для споживання, а також для управління підприємством	Не зазначене місце знаходження

Продовження таблиці 1

Е.А. Зінь [14, с. 105]	Запаси – це будь-які ресурси підприємства, що призначені для використання, але тимчасово не використовуються (сировина, матеріали, паливо, обладнання, машини, товари, електроенергія тощо)	Ресурси, призначені для використання, але тимчасово не використовуються	Не пояснює, де знаходяться ресурси
В.А. Козловський, Е.А. Козловська, Н.Т. Савруков [15, с. 95]	Запасом є будь-який ресурс, який використовується для того, щоб задовольнити поточну або майбутню потребу (заготовки та вихідні матеріали, напівфабрикати, що перебувають у виробничому процесі, і готові вироби)	Ресурс для того, щоб задовольнити поточну або майбутню потребу	Немає місця знаходження
Л. Каніщенко [16, с. 583]	Запаси – наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, і які ще не використовуються	Наявність відповідних матеріальних ресурсів, які ще не використовуються	Не наведено причини створення, призначення запасів, місце зберігання і використання
П.Р. Левковець, М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова [17, с. 31]	Запаси – матеріальний потік у даний момент часу	Потік	Без місця знаходження, мало пояснень, немає прикладів, причини створення, призначення запасів
Г.В. Нашкерська [18, с. 208]	Запаси – це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємств або в період до одного року	Оборотні активи, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності	Не пояснює, де знаходяться ресурси, не зазначена причина використання, немає прикладів ресурсів
В.С. Ніколайчук [19, с. 144]	Запаси – сукупність засобів виробництва, що зберігаються у відповідних господарських структурах, як сфери виробництва, так і сфери збуту	Сукупність засобів, що зберігаються у відповідних господарських структурах	Не зазначене місце знаходження, причини створення, призначення запасів
І.Ю. Палагін [20, с. 19]	Запаси – кількість матеріалів, товарів та інших матеріальних об'єктів, що є в даній точці (наприклад, на складі, прилавку, робочому місці) у даний момент часу	Кількість ресурсів, що є в даній точці в даний момент часу	Не розкриті причини створення, призначення запасів
О.В. Посилкіна, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, О.В. Доровський, г.В. Кубасова [21, с. 254]	Запаси – це матеріальні ресурси, які знаходяться на різних стадіях виробництва і збуту, тобто це сукупність сировини, основних і допоміжних матеріалів та інших товарів, які очікують входження в процес виробничого споживання, або готової продукції, яка очікує відвантаження споживачу	Ресурси, які знаходяться на різних стадіях виробництва і збуту	Не зазначене місце знаходження, призначення запасів
Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовський, Е.Б. Стародубцева [22, с. 113]	Запаси – матеріальні цінності, оборотні кошти у вигляді сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів, готової продукції, які не використовуються в даний момент у виробництві, що зберігаються на складах або в інших місцях, і призначені для наступного використання	Матеріальні цінності, що зберігаються на складах або в інших місцях для подальшого використання	Немає причин створення
А.Н. Родніков [23, с. 73]	Запаси – матеріальна продукція, що чекає вступу в процес виробничого чи особистого споживання або в процес продажу	Продукція, що чекає вступу в процеси	Не зазначене місце зберігання, призначення запасів
В.А. Савкович [24, с. 8]	Запаси – це все те, на що є попит, але що в даний момент виключено з виробничого або особистого споживання, це всі матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які в даний момент не використовуються	Усі матеріальні, фінансові, трудові та інші ресурси, які в даний момент не використовуються	Не пояснює, де знаходяться ресурси, не зазначена причина використання, немає прикладів ресурсів
А.Н. Стерлигова [25, с. 270]	Запаси – те, що виготовлене для наступного споживання.	Виготовлене для наступного споживання	Не вказано причини створення, місце знаходження, призначення запасів, мало пояснень, немає прикладів

та в даний момент зберігаються для подальшого їх використання.

На думку автора, запропоноване поняття «запаси» включає ознаки, які необхідні для більш точного опису цієї категорії.

Висновки. Логістика запасів займає ключове місце в логістичній системі як окремого підприємства, так і економіки в цілому. Запаси є невід'ємним елементом функціонування підприємств. Їх оптимальний розмір забезпечує безперервність діяльності та уникнення низки ризиків, пов'язаних з відсутністю запасів. Поняття «запаси» є одним з ключових понять економічної науки та бухгалтерського обліку. Сформоване на основі узагальнення наукової літератури поняття запасів дає уявлення про структуру запасів. Це розуміння дозволить підприємству більш ефективно здійснювати процес управління запасами, на що і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.] / Г.В. Нашкерська. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
2. Тараненко Ю.В. Способи моделювання системи управління товарними запасами / Ю.В. Тараненко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>.
3. Шульга А.В. Системи та моделі управління запасами підприємства / А.В. Шульга, К.В. Образцова // Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна: зб. наук. праць. – Д.: Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2012.
4. Наказ «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Большой экономический словарь / Под. ред. А.Н. Азрилиана; 7-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики. 2007. – 1472 с.
6. Джонсон Д. Современная логистика / Д. Джонсон; пер. с англ.; 7-е изд. – М.: Вильямс, 2002. – 624 с.
7. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / Д. Уотерс; пер. с англ. В.Н. Егорова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 504 с.
8. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс; изд. 2-е. – М.: Издательство политической литературы. – Т. 24. – 690 с.
9. Аникин Б.А. Логистика: [учеб. пособ.] / Под. ред. Б.А. Аникина. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 328 с.
10. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
11. Василенко В.О. Виробничий (операційний) менеджмент: [навч. посіб.] / О.В. Василенко, І.Т. Ткаченко – К.: ЦУЛ, 2007. – 532 с.
12. Гаджинський А.М. Логистика: [учебник для выс. и ср. спец. уч. завед.] / А.М. Гаджинский; 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Маркетинг, 2001. – 396 с.
13. Живко З.Б. Словник сучасних економічних термінів / З.Б. Живко, О.М. Живко, І.Ю. Живко. – Львів: Край, 2007. – 384 с.
14. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення / К.Л. Багрій // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: Книги XXI, 2009. – Вип. IV «Економічні науки». – С. 104–109.
15. Козловский В.А. Логистический менеджмент / В.А. Козловский, Э.А. Козловская, Н.Т. Савруков. – СПб.: Политехника 1999. – 275 с.
16. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 1 / Відп. ред. С.В. Мочерний. – К.: Академія, 2000. – 864 с.
17. Організація та проектування логістичних систем: [підручник] / Під ред. М.П. Денисенка, П.Р. Левковця, Л.І. Михайлової. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
18. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: [навч. посіб.] / Г.В. Нашкерська. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
19. Николайчук В.Е. Логистика: теория и практика управления: [учеб. пособ.] / В.Е. Николайчук, В.Г. Кузнецов. – Донецк: НОРДПРЕСС, 2006. – 540 с.
20. Палагин И.Ю. Логистика: [учеб. пособ.] / И.Ю. Палагин. – СПб.: Академия гражданской авиации, 2001. – 64 с.
21. Виробнича логістика: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.В. Посилкіна [та ін.]. – Х.: НФаУ, 2009 – 364 с.
22. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозовский, Е.Б. Стародубцева; 2-е изд., исправ. – М.: Инфра, 1998. – 479 с.
23. Родников А.Н. Логистика: терминологический словарь / А.Н. Родников; 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
24. Савкович В.А. Модели управления запасами / В.А. Савкович; под ред. М.И. Балашевича. – Мн.: Наука и техника, 1986. – 319 с.
25. Стерлигова А.Н. Управление запасами в цепях поставок: [учебник] / А.Н. Стерлигова. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 430 с.